

oraculis, quo vera a falsis distinguuntur miracula.

De potestate angelorum et dæmonum relative ad prophetias egimus in institutionibus nostris Philosophicis, 10^a edit., de Angelis, cap. 8.

De his omnibus circa revelationem quæstionibus, utilissime legetur opus inscriptum: *Censure de la faculté de Théologie de Paris contre le livre intitulé: Emile ou l'Education* (Cours complet de Théol., t. II).

PARS SECUNDA.

DE RELIGIONE JUDAICA.

Probavimus in *Institut. philos.* necessariam, sed insufficientem esse religionem naturalem; modo autem statuimus revelationem esse possibilem et necessariam: indicavimus signa quibus illius existentia constare possit. Nunc vero inquirendum est an existat. Quatuor religiones gloriantur se revelationem habere, nempe judaica, christiana, mahumetana et pagana: unica autem potest esse vera. Fatentur deiste religionem paganam et mahumetanam esse falsas. Christiana cum judaica essentialiter colligata est, imo ad originem mundi ascendit, cum Christus, ipsius caput, a primis patriarchis fuerit expectatus tanquam lapsi protoparentis totiusque generis humani reparator. Itaque sedule examinandum est quid de religione judaica, deinde quid de christiana sentiendum sit. Triplex circa religionem judaicam proponitur quæstio: 1° an sit vera; 2° an sit divina; 3° quamdiu esset duratura; seu de ejus veritate, divinitate et duratione. Unde in hac parte tria erunt capita, quibus prævium præmittemus caput de religione primæva.

CAPUT PRIMUM.

DE RELIGIONE PRIMÆVA.

Inter recentiores deistas plurimi contendunt hominem e manibus Creatoris prodiisse cum sola facultate cogitandi ac ratiocinandi, et omni cognitione destitutum. In hac hypothesi, homines debuerunt propriis viribus ideas intellectuales sibi efformare, sermonem instituere, societatem inire, ad notionem divinitatis et cultus illi exhibendi devenire. Cum multos conspexerint effectus stupendos in natura sensibili, causas illorum naturali curiositate quærentes, varias pro variis effectibus sibi finxerunt, eas velut deos habuerunt; sicque natus est polytheismus; prima omnium religio, cui post plurima sæcula successit theismus. Ita *Hume* et alii plures præsertim posterioris sæculi philosophi. Quid de tali suppositione sentiendum sit per sequentes statuemus propositiones.

PROPOSITIO PRIMA.

Prima religio non fuit polytheismus, sed theismus.

Prob. Si antiquiores mundi annales percurrimus, semper videmus populos a perfectiori ad minus perfectam religionem descendere, a spiritualismo ad cultum siderum, a cultu siderum ad cultum objectorum sublimitarium, ad cultum hominum, ad cultum animalium, ad cultum plantarum, etc. Hoc constat exemplo Chaldæorum, Persarum, Medorum, Aegyptiorum, Græcorum, Romanorum, et maxime Judæorum, qui certe a theismo sæpe ad polytheismum transierunt. Ergo systema *Hume* aliorumque incredulorum circa originem po-

lytheismi et theismi, non solum destituitur fundamentis, sed contrarium est historiae, et praesertim Moysis narrationi, cujus authenticitatem, integritatem et veritatem mox demonstraturi sumus. Vide *Pluquet, Mémoires pour servir à l'Histoire des Egarements de l'esprit humain; Discours préliminaire, ch. 1er.*

PROPOSITIO SECUNDA.

Deus, ab initio hominem cognitionibus positivis instruxit et religionem ei revelavit.

Prob. 1^a pars. Annales Moysis testantur hominem fuisse creatum adultum, cogitantem, loquentem, ratioeinantem: hac igitur sola ratione cuncta evanescent deliramenta incredulorum circa originem humanarum cognitionum et linguarum.

Prob. 2^a pars. Narratio Moysis inducit Deum primos parentes nostras alloquentem, eos docentem, saltem uno praeepto positivo obstringentem, peccatores redarguentem, ad poenas damnantem et reparatorem, eis promittentem: in tali autem agendi ratione se eis manifestavit et plures veritates eis revelavit. Ergo.

Praeterea, religio patriarcharum primorumque hominum exhibetur in Genesi ut pura, sancta, sublimis et veneranda: at talis religio a sola ratione humana sic inveniri non potuisset. Etiam si admitteretur nullas in ea existisse veritates captum humanum superantes, certum est rationem sibi derelictam non nisi intra multa saecula ad perfectas huiusmodi notiones divinitatis, cultus illi exhibendi atque praeeptorum naturalium pervenire potuisse: quin imo nunquam huc usque devenisset, ut patet exemplo nationum excultissimarum ipsorumque philosophorum qui, ut in Philosophia ostendimus, ope sapientiae humanae corpus sanae doctrinae circa Deum, religionem et mores efformare non valuerunt. Ergo, etc. Vide *Hooke, part. 2, art. 3: et Bergier, Traité de la Religion, t. 1, c. 1.*

Insuper antiquiores variorum populorum traditiones Genesi concordant circa praecipuas primae religionis veritates; v. g., ubique reperiuntur quaedam vestigia creationis, lapsus hominis, necessitatis mediatoris, ejus promissionis, liberationis per sacrificium obtinendae, imo et quarundam veritatum christianae religionis, ut videre est passim in opere periodico dicto *Annales de philosophie chrétienne*. Ergo illae veritates, a Deo primitus revelatae, lapsu temporum, ignorantia ac cupiditatibus deturpatae sunt: hinc falsae natae sunt religiones. *Quaeritur* quid revelatio primitiva continuerit.

R. Continebat veritates duplicis generis: dogmata et praeepta moralia.

1° Dogmata, videlicet 1° fidem unius Dei omnipotentis, rerum omnium creatoris et supremi moderatoris; 2° formationem hominis ad similitudinem Dei quoad spiraculum vitae, mentem scilicet, qua praeceteris animantibus fuit donatus; 3° lapsum Adami e pristino statu, et posterorū ejus ruinam; 4° promissionem Redemptoris venturi et venia per illum obtinendae. Tria priora clare expressa sunt in libro Geneseos; quartum vero deducitur ex his verbis, Gen. iii, 15: *Inimicitias ponam inter te et mulierem, et semen tuum et semen illius: ipsa¹ conteret caput tuum*. Si haec ultima verba tantummodo sensu litterali intelligerentur, majestate Dei forent indigna; siquidem Deus promitteret solum semen mulieris caput serpentium contriturum esse: si e contra sensu metaphorico sumantur, et de liberatione generis humani ex potestate diaboli per serpentem figurati intelligantur, Deum magnifice decent ipsiusque bonitatem ac misericordiam patefaciunt: ergo sic accipi debent. Aliunde divina haec promissio pluries clarius fuit iterata, v. g., Gen. xxii, 18; xxvi, 4: *Et bene licentur in semine tuo omnes gentes terrae.*

¹ In textu Hebraeo et Samaritano et in cunctis versionibus Vulgatae antiquioribus, loco ipsa, legitur ipsum, id est ipsum semen. Sic igitur Vulgata nostra intelligenda est: ipsa mulier, per semen suum, conteret caput tuum.

Idem constat ex opinione universali circa apsum humanæ naturæ et promissionem venturi redemptoris. Ergo.

2° *Præcepta moralia*. Ex prædictis dogmatibus plurima sequuntur officia, tum erga Deum, tum erga alios homines, tum erga nosmetipsos, in natura nostra et in essentialis rerum fundata. Dubitare non licet quin Deus ea parentibus nostris simul revelaverit. Id insuper constat ex historia patriarcharum; clare enim videtur in Genesi eos accurate hæc officia naturalia cognovisse: non potuissent autem ea sola ratione tam cito et tam perfecte cognoscere. Ergo.

Præterea, duo saltem præcepta positiva et generalia primis parentibus revelavit, nempe præceptum offerendi sacrificia cruenta et præceptum sanctificandi diem septimum; quamvis enim natura doceat Deum esse honorandum et aliquod tempus cultui ejus consecrandum, sacrificia cruenta non præcipit, nec circumstantiam diei septimi cultui divino consecrandi determinat: attamen semper et ubique sacrificia cruenta fuerunt in usu apud omnes gentes, et dies septima quodam modo cultui divino fuit consecrata, 1° apud Hebræos etiam ante Moysen, ut satis indicant hæc Dei verba in Exodo, xx, 8: *Memento ut diem sabbati sanctifices*; non tam enim præceptum novum Deus his verbis instituit, quam veteris observationem urget; 2° apud gentes, quæ dies per septimanas ubique diviserunt, et unam ritibus sacris specialiter destinant. Ergo.

CAPUT SECUNDUM.

DE VERITATE RELIGIONIS JUDAICÆ.

Hæc religio describitur in *Pentateucho*, id est, in quinque libris nomine Moysis inscriptis, qui sunt *Genesis*,

Exodus, Leviticus, Numeri et Deuteronomium. Quinque illi libri in prima origine unicus erant liber qui vocabatur liber Moysis, vel lex Dei, aut lex Moysis, id est per Moysen data: sic a Christo et ab Apostolis citatur.

Divisio hujus libri in quinque libros fuit arbitraria. Esdræ tribuitur. Saltem ante celebrem versionem Septuaginta interpretum existebat.

Vera est ergo religio judaica si Pentateuchus sit authenticus, verus et integer. Præsens igitur caput in tres dividemus articulos: 1us erit de authenticitate Pentateuchi; 2us de ejus integritate, et 3us de ejusdem veritate; quibus quartum addemus de cæteris Veteris Testamenti libris.

ARTICULUS PRIMUS.

DE AUTHENTICITATE PENTATEUCHI.

Ille liber est authenticus, qui ejus est auctoris cui describitur et eo tempore fuit scriptus ad quod refertur; ille vero est spurius vel apocryphus, qui ejus non est auctoris cui tribuitur, vel qui recentiori tempore fuit scriptus quam dicitur aut creditum est. Itaque Pentateuchus est authenticus si genuinum Moysi sit opus et in ipso republicæ Judaicæ initio fuerit scriptus, ut fertur. Spinosa et *Hobbes*, primi contra fidem Judæorum et Christianorum insurgentes, Pentateuchum dictæ lætacerunt atque in dubium revocaverunt. Ab hoc errore non multum recessit Isaac *La Peyrère*, auctor libri olim flammis addicti et inscripti *Præadamitæ*: inter multos errores assererat Adam non fuisse primum hominem, et hodiernum Pentateuchum esse duntaxat fragmenta librorum Moysis. *Richard Simon*, in famoso opere dicto *Histoire critique du Vieux Testament*, docebat Moysen ordinem scribarum instituisse et eorum ministerio res tempore suo gestas in commentariis scribendas curasse, atque Pentateuchum nunc exstantem esse compendium hujusmodi commentariorum post captivitatem Babyloni-